

LIANA UZUNOVA*

Trákija és Elláda – határ nélküli világ. Újabb kihívások és lehetőségek

Abstract

The lecture is trying to carry on and expand with practices from new region of Strandja the issues of the Bulgarian-Greek cooperation in the region of the Rhodopes, presented on the II. Regions in Carpathian Basin conference, which took place in Kaposvár on 22-th of May 2009.

A part of the 493 km long south Bulgarian border past on Rhodopes as border with Greece, a part of it past on Sakar and Strandja as a border with Turkey. The geographic aspects, the complicated relief, the difficult climate and the political circumstances determine the fact that it is one of the less developed regions of Bulgaria in the infrastructure, there is a big migration of the population, so Strandja and Sakar was mostly uninhabited.

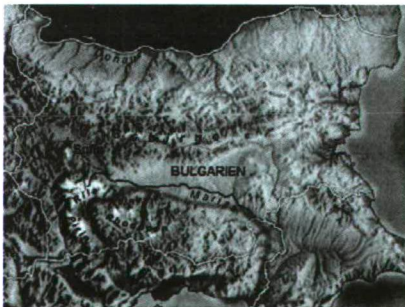
After the change of the political system in 90's Bulgarian-Greek border was the first example of what can bring the free movement of people combined with European financing. The lecture is trying to base on results from the work on projects on Bulgarian-Turkish border to find new ways for cultural, economic and touristic opening and developing the region on the bases of bilateral and international cooperation.

Fotó: Evgeni Dinev

„Amikor az Isten úgy döntött megalkotja Sztrandzsát, elmosolyodott.
Ettől az isteni mosolytól a hegy megszületett.”
(Legenda)

A Balkán-félsziget keleti részében elhelyezkedő Bulgária déli, az országot Görögországtól (493 km) és Törökországtól (259 km) elválasztó határának egy része Rodopén, amely nyugatra a magas Pirinnel (2914 m) és Rilával (2925 m) határos, másik része keletre a Fekete-tenger felé haladó Szakar és Sztrandzsa hegységekkel folytatódik.

1. ábra. Bolgár hegységek(Forrás: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Rhodopen_Balkan_topo_de.jpg)

* II. éves PhD-hallgató – Pécsi Tudományegyetem TTK FDI.

Előnye, hogy nyugatról keletre futnak, mint az országunk területe, valamint a Balkán-hegység (600 km), ily módon védelmet biztosítva délről, vagy a délre irányuló támadásokat könnyítve. A Rodope és Szakar közötti Marica folyó széles völgye támadás esetén könnyű folyosót nyújt a behatolásnak, békés időkben viszont kedvező kapcsolatot biztosít. Így nagyon is érthető, hogy a középkorban a Rodope északi elágazásaiban kilenc erőd volt található, Edirne város pedig fontos erődítmény volt Kelet-Trákia és Konstantinápoly védelmében, valamint az 1912–1913-as balkáni háborúk idején.

A XX. század elején, Bataklijev professzor szerint (Bataklijev 1932), a határ szó megemlítésénél az emberben az a fogalom körvonalazódik, mintha az egy pillanat lenne, amikor egy életforma véget ér, vagy olyan hely, ahol a mozgás megáll. A politikai határ fogalmához azonban szerinte hozzájön még az, hogy ott:

1. védenek vagy támadnak egy politikai egészet – népet, területet, államot,
2. vonul meg két szomszéd állam, nép közötti pontos elhatárolása,
3. békés kommunikáció folyik.

„Nehéz olyan határt találni, amely megfelel mindezen feltételnek, főleg Európában, ahol minden állam bonyolult múlttal rendelkezik, ahol a nagy háború és a párizsi békeszerződések után aláértékelődött sok érték, és ahol a politikai határ csak matematikai vonal, ezért szinte általános a meggyőződés, hogy a jó határ egy relatív fogalom. Nem hiába a híres német politikai földrajzos Karl Haushofer mondja, hogy a legjobb határ ott húzódik, ahol nincsenek emberek.” (Bataklijev 1941).

A rendszerváltás előtt több mint 50 éven keresztül Bulgária déli határvidékein egy 20 km-es zárt övezet húzódott. Egy mesterségesen kiépített zárrendszer védte a szocialista Bulgáriát a kapitalista világtól. Ebben az övezetben csak a Belügyminisztérium által kiadott belépő okmánnyal lehetett közlekedni.

1990-ig Sztrandzsa hegyvidéke is „lezárt” terület volt, mert Törökország és Bulgária közötti II. határzónába tartozott, amelynek látogatása a fent említett okmányokkal lehetett, de inkább nem volt lehetséges. Így a hegyvidék ismeretlen maradt még a bolgárok számára is, de leginkább a külföldi turisták és természetjárók számára.

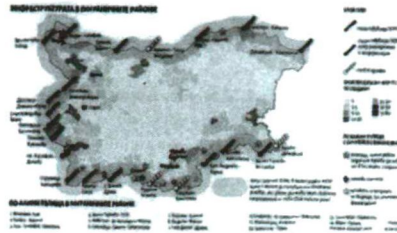
Mint rossz közlekedési hálózattal rendelkező határvidék, ez a régió mai napig sem nagyon vonzó a külföldi befektetők számára, a vidéken nincsenek üzemelő vállalatok, így a helyi lakosság előtt két lehetőség nyílik: elvándorolni fejlettebb gazdasági régiókba, a mezőgazdaságot vagy a turizmus alternatív formáit fejleszteni, mint megélhetési lehetőséget.

Sztrandzsa, az 50 km-es hosszúságával és a 25 km-es szélességével, kicsi a 250 km hosszú és 100 km széles Rodopéhez képest, azonban a Rodopéhez hasonlóan nem rendelkezik az átjárhatósága szempontjából nélkülözhetetlen településekkel. Gramatikovo falu körül például 25–30 km-es távolságban nincs lakott terület. Sztrandzsa és Szakar hegységek népességi sűrűsége 10 fő/km², csak Sztrandzsa területe 10 000 km².

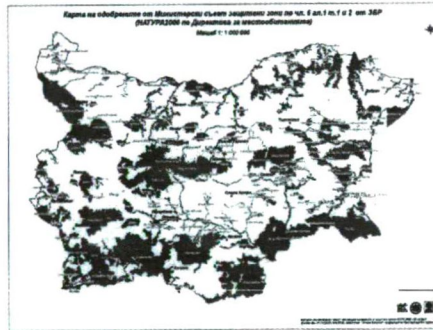
A bolgár–török határnak ezen a szakaszán 2005-ig csak Malko Tarnovo–Lozengrad–Isztanbul határátkelőhely működött a két ország között, amikor felavatták a Leszovo–Hazambeyli határátkelőhelyet. Azóta tervbe helyeztek még egyet: Rezovo–Demirköy, hogy segítse a határ menti együttműködést.

A szoros bolgár–török határmegőrzésnek, a Nyugat és a Kelet politikai rendszerei közötti határnak, valamint annak is köszönhetően, hogy több régió csak a katonai hatóságok számára volt hozzáférhető, Sztrandzsában is sok növény- és állatfajnál stabil populáció tapasztalható. Környezetvédelmi szempontból „Sztrandzsa” Természetvédelmi Parkban sok veszélyeztetett növény- és állatfajta ezeken a területeken maradt meg. Itt található a legrégebbi védett terület Bulgáriának – „Szilokszija” rezervátum, ami az egyetlen hely Európában, ahol látható a „zele-nika” (Rhododendron Ponticum) nevű növény. Azon kívül még négy természeti rezervátum található a park területén, amely érdekes lehet a természetvédők, a természetjárók, az illetékes

felsőfokú oktatási intézmények számára. „Sztrandzsa” Természetvédelmi Park bulgáriai területe tagja a Natura2000 Európai Természetvédelmi Hálózatnak a madarak №BG2040 és az élőhelyek №BG1017 EU 79/409/EEC és 92/43/EEC irányzatai szerint.

2. ábra. A bolgár határ menti területek infrastruktúrája, határátkelőhelyek
(Forrás: www.capital.bg/show.php?storyid=310609)

3. ábra. Bolgár védett területek térképe Natura 2000 szerint
(Forrás: www.natura2000bg.org/natura/bg/zz_mestoobitania.php)

A hegység fennemlített státusza miatt a helyi intézmények, a Jambol Város Kereskedelmi és Iparkamarája és a „Sztrandzsa” Természetvédelmi Park vezetősége főleg a természetvédelmi, biológiai tiszta mezőgazdasági és turisztikai projekteket fejlesztettek és terveznek önállóan és a török partnerekkel közösen.

Bulgáriában a Natura 2000 hálózattal kapcsolatos menedzsmentet a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium koordinálja és a támogatási terveivel inkább olyan mezőgazdasági, és erdőgazdasági tevékenységeket támogatna, amelyek megőrzik és fejlesztenék a madár élőhelyeket (<http://www.strandja.bg/uploads/docs/proekti-i-celi.doc>): biológiai tiszta termékek termesztését, Sztrandzsára jellemző erdőfajták védelme és telepítése, mint a sztrandzsai tölgyfa. A területeken tevékenykedő tulajdonosok négy forrásból számíthatnak finanszírozásra és kiesések kompenzálására a 2007–2013. időszakban, amelyek a következők: a Környezet- és biológiai változatosságvédelmi operatív program, a vidékfejlesztési program, a halászati operatív program és a LIFE+ Alap, amelyek kedvezményezettjei lehetnek környezetvédelmi intézmények, kamarák, önkormányzatok, földtulajdonosok és földhasználók.

A PHARE program bolgár–török határ menti együttműködés keretében kidolgozott „EDEN SZTRANDZSA: Sztrandzsa-Yildiz gazdasági fejlesztése az ökológiai mezőgazdaság és a természetvédelem támogatása révén” című BG 2005/017-453.01.02.01-04 projekt már beszámol eredményekről. Épült gyümölcsfaiskola, madárkeltető és tenyésztő bázis,

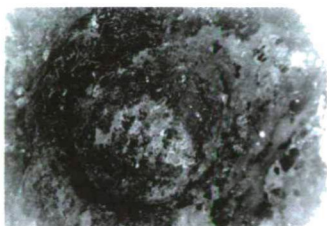
bekerített legeltető, megszervezésre kerültek kétoldalú szakmai konferenciák, valamint tapasztalatcserélő tanfolyamok (www.yambiz.com/eden/activities.htm).

A másik nem kevésbé fontos fejlesztési terület a turizmus különböző alternatív formáiban – természetjáró, ökológiai, falusi, kulturális. Ezen ősz területen folytatódik Trákija és Elláda kapcsolata számos trák eredetű emlékmű jelenlétében.

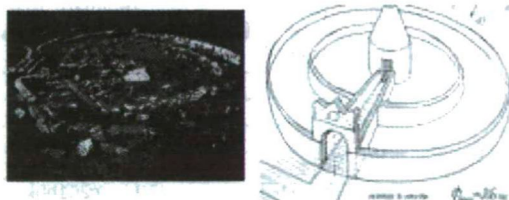

4. ábra. Ős Trákija térképe (Forrás: <http://en.wikipedia.org/wiki/Thrace>)

A rodopei Perperikon, Tatul és Beliktas után Sztrandzsában találkozunk a Nap Istene – Helios trák szenthelyével i. sz. előtti 1000–1500-ból, Miskova niva és Propada trák sírhe-lyek maradványaival.

5. ábra. Solár körök Helios szenthelyén (Fotó: Rumén Sztoicskov)

6. ábra. Miskova niva trák sírtömb maradványai (Forrás: <http://images.google.com/images>)

7. ábra. Propada trák sírtömb (Forrás: <http://images.google.com/images>)

Nem kevésbé érdekesek kulturális szempontból a Sztrandzsa hegységben található keresztény kolostorok sem, mint Zabernovszki, Szt. Petka, Balaklija, Kodzsabukszki. A keresztény vallás azonban nem akadályozza az őszertartások és szokások megőrzését. Csak Bulgare Sztrandzsa hegyi faluban őrizték meg az eredeti parázstáncot, amely felvételt nyert az UNESCO világörökségi listájába. Május 21-én, Szent Konstantin és Elena napját, főleg a déli sztrandzsai falvakban ünneplik parázstáncokkal. Ez a tánc a régi pogány szokások és az ortodox vallási hagyomány elegyeként jött létre. A nesztinárok mezítláb táncolnak a parázson, anélkül, hogy a talpuk megégne. A falu népe nagy tüzet rak a főtéren. Amikor a tűz már leégett, a parázs izzik, ezt egy keresztet formálva rakják szét, majd egy kört rajzolnak az izzó parázsból. Ekkor dobszó mellett fehér ruhába öltözött férfiak (nestinari) és nők (nestinarki) besétálnak a még izzó parázssba. Kezükből szentképeket, vagy ikonokat tartanak, és mezítláb táncolnak a parázson. Hagyomány, hogy fiatal asszonyokat vagy gyermekeket átvisznek a parázson, hogy egészségesek legyenek. A parázstánc titkát féltve őrzik a Sztrandzsa hegy lakói, a rejtély megfejthetetlen, pedig előfordult már hogy egy-két turista is megpróbálta a parázstáncot, és nem sérült meg. A helyi hagyományokat a Zelenika fesztivál és különböző programok őrzik, amelyeken egyre több helybeli, egyéb városokból és országból érkező turista vesz részt.

8. ábra. Zelenika Fesztivál (Forrás: „Sztrandzsa” Természetvédelmi Park)

Mint ajánlott turisztikai desztináció „Sztrandzsa” Természetvédelmi Park aránylag közel, kb. 80 km-re van a burgaszi repülőtértől és a vasútállomástól, és 270 km-re az isztanbuli repülőtértől. A Park által 1998 óta, többségben a Békehadtest segítségével teljesített projektek keretében, több térképet, útmutatót adott ki, számos oktatást és programot szervezett a park területén („Sztrandzsa” Természetvédelmi Park által biztosított anyagok). Ezek segítségével a turisták részletesebb információt kaphatnak a természeti, történelmi, építészeti, turisztikai nevezetességekről. Az írott anyagokhoz azonban még hiányzik kellő turistaút és útjelzés.

2008-ban a park területén már 3000 vendégéjszakát, 500 ágyat biztosító vendégházakban és családi panziókban regisztráltak. A közeli határnak ellenére a környéken nem csak bolgárok, hanem brit állampolgárok is vehettek már házakat a festői falvakban. A parkban működnek információs irodák, amelyeknél szakcsoport- és idegenvezetők szolgáltatásait is igénybe lehet venni.

Még egy közös bolgár–török projekt segíti a kulturális szempontból igen fontos fiatal nemzedék nevelését. Folyamatos rendszerességgel szervezik a „Sztrandzsa hegység és a szerepe a Kelet-Nyugat civilizációk életében” című Bolgár–Török Nyári Egyetemet, ame-

lyen részt vesznek szófiai, blagoevgrádi, kirklareli és edirnei egyetemek hallgatói. A programokat történelmi, régészeti és kulturális témákban szervezik. Az egy hetes program nem csak tudást és új ismereteket ad a fiataloknak, Valeria Fol professzor, a projekt vezetője szerint, hanem mutatja azt is, hogy „Sztrandzsa hegység mindig volt és marad olyan hely, ahol kapcsolatokat és kölcsönhatásokat élvezetek a kisázsiai és az európai kultúrák mind az ő, mind a mai napokban.” (Sztrandzsa újság, 68 sz., 2008. május).

„A harmadik évezred elején az emberiségnek olyan súlyos társadalmi, gazdasági és környezeti problémákkal kell szembenéznie, amelyre nem volt példa a történelem során. A jelenlegi helyzet legfontosabb jellemzője az, hogy a természet, a társadalom és a gazdaság egyidejűleg van olyan értelemben válságosnak minősíthető helyzetben, amely veszélyezteteti nemcsak a jelenlegi világrendet, hanem a természeti rendszereknek azt a dinamikus egyensúlyát is, amelyre a civilizáció épül.” (Hajnal 2006).

Épp ezért „kiindulva a fenntartható fejlődés egyik definíciójából, hogy az „az ember, a természet és a fejlődés harmonikus együttélése”, teljesen megalapozottan mondhatjuk, hogy ennek az együttélésnek egyik feltétele a partnerség minden megnyilvánulásában – területileg, szerkezetileg, funkcionálisan és intézményesen” (Parvanov 2003).

Irodalomjegyzék

- Bataklijev, Ivan* (1932): Rodope, mint politikai határ, „Trákiai Gyűjtemény” 1932/3 sz. (Проф. Иван Батаклиев: Родопите, като политическа граница – „Тракийски сборник”, бр. 3/1932.)
- Bataklijev, Ivan* (1941): A bolgár földek földrajzi egysége, a Bolgár Földrajzi Egyesület Hírlevele, 1941/9. sz. (Проф. Иван Батаклиев: „Известия на Българското географско дружество”, 1941, № 9.)
- Bulgária térkép. http://en.wikipedia.org/wiki/File:Rhodopen_Balkan_topo_de.jpg
- Dinev, E.* fotóművész, www.evgeni.dinev.com
- Eden Strandja*: Economic Development of Strandja – Yildiz through support for Environmental agribusiness and for Nature conservation. (Проект BG 2005/017-453.01.02.01-04 „ЕДЕН СТРАНДЖА: Икономическо развитие на Странджа – Йълдъз чрез подкрепа за екологичен агробизнес и съхранение на природата” Програма ФАР „Трансгранично сътрудничество България – Турция”)
- Hajnal Klára* (2006): A fenntartható fejlődés elméleti kérdései és alkalmazása a településfejlesztésben. PhD-értekezés.
- Parvanov, Georgi* (2003): Rodopének egységes és céltudatos stratégiára van szüksége. Államelnöki beszéd. (Родопите се нуждаят от цялостна и целенасочена стратегия – приветствие на президента към първата сесия на комплексната научно-приложна програма “Регионално партньорство за устойчиво развитие – проблеми и перспективи”) <http://president.bol.bg/news.php?id=906&st=460>
- Sztóicskov, Rumen*: „Sztrandzsa – az Isten mosolya” www.journey.bg/bulgaria/bulgaria.php?&city=2122>ype=1&gsubtype=69>ype=1#pic
- Sztrandzsa újság, 68. sz., 2008. május.
- www.capital.bg/show.php?storyid=310609
- www.capital.bg/show.php?storyid=310608
- www.greenbelt.biodiversity.bg/indexdetails.php?menu_id=34
- www.natura2000bg.org/natura/bg/zz_mestoobitania.php
- www.strandja.bg/uploads/docs/proekti-i-celi.doc
- www.turistbg.com/bulgaria/na-planina/planini/128-strandja
- www.yambiz.com/eden/activities.htm